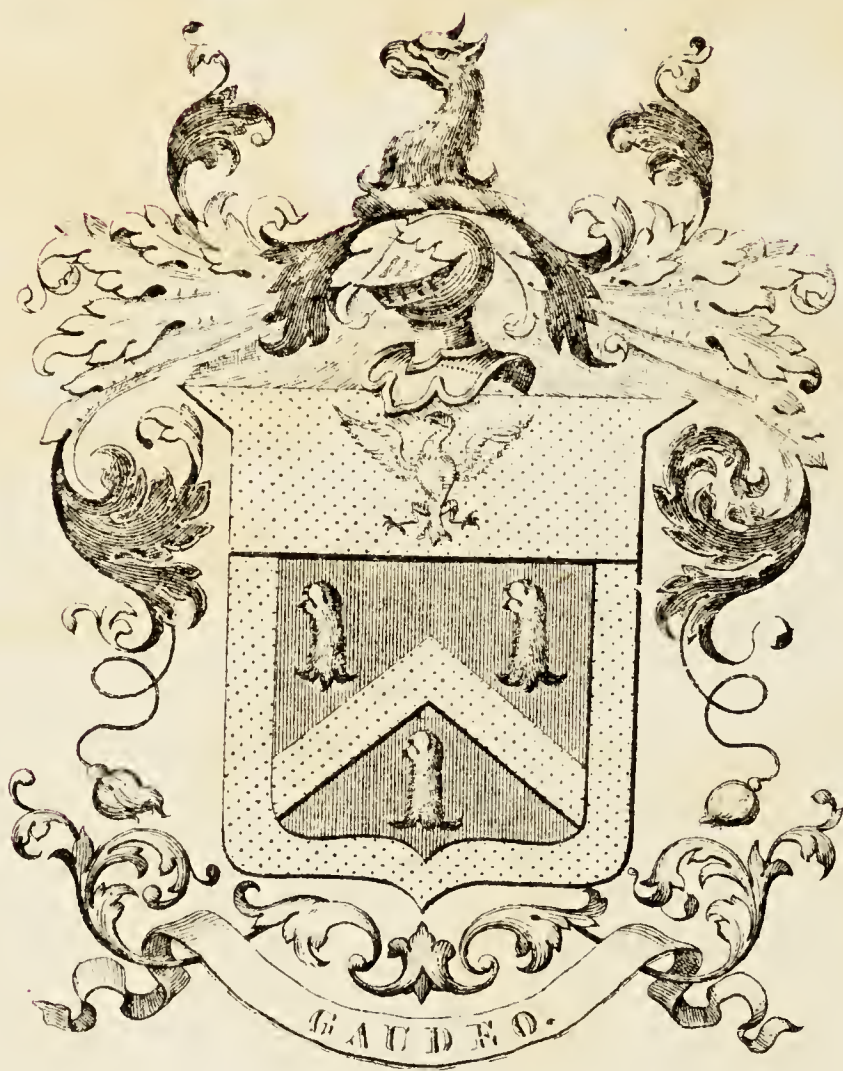
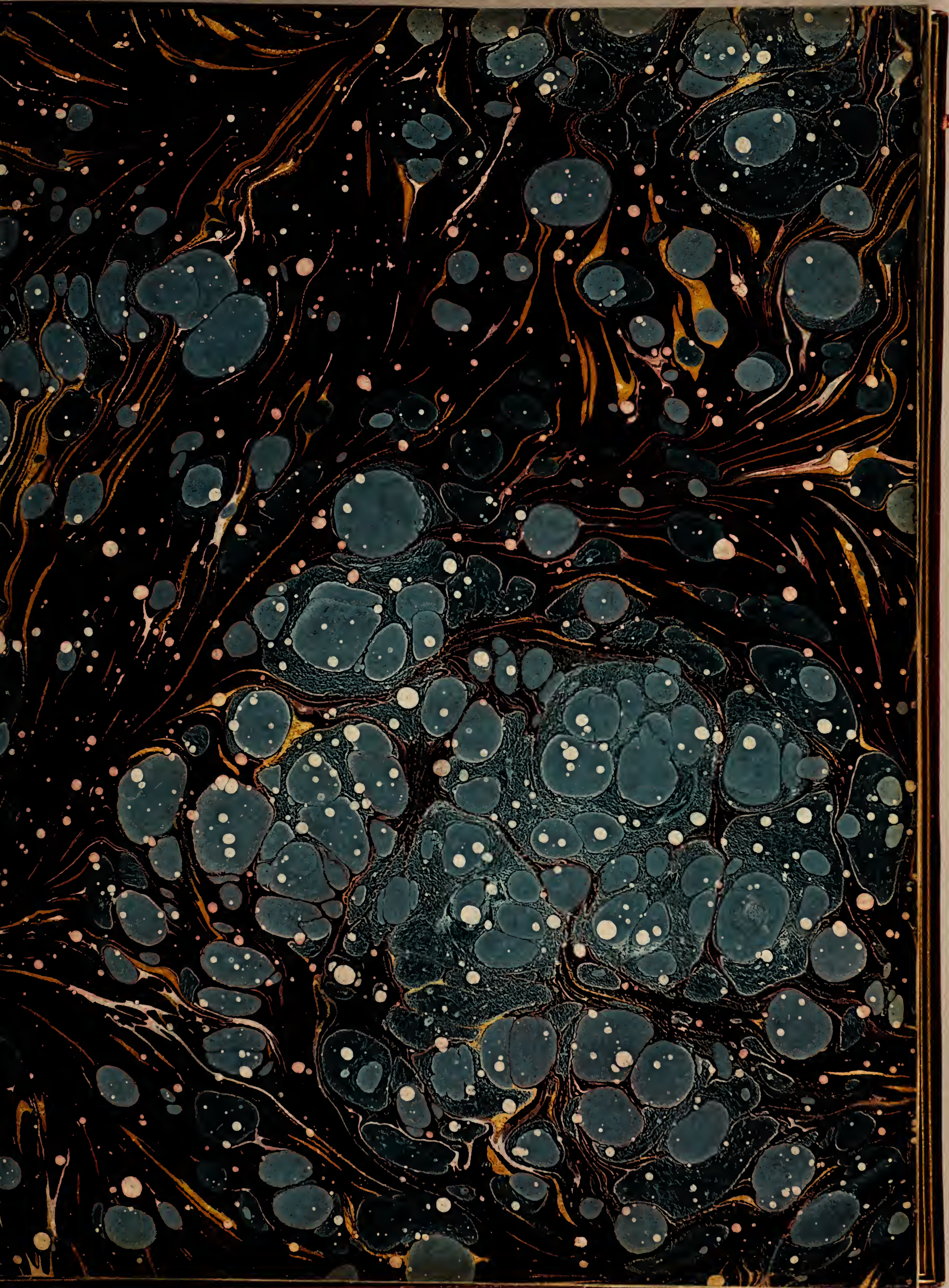

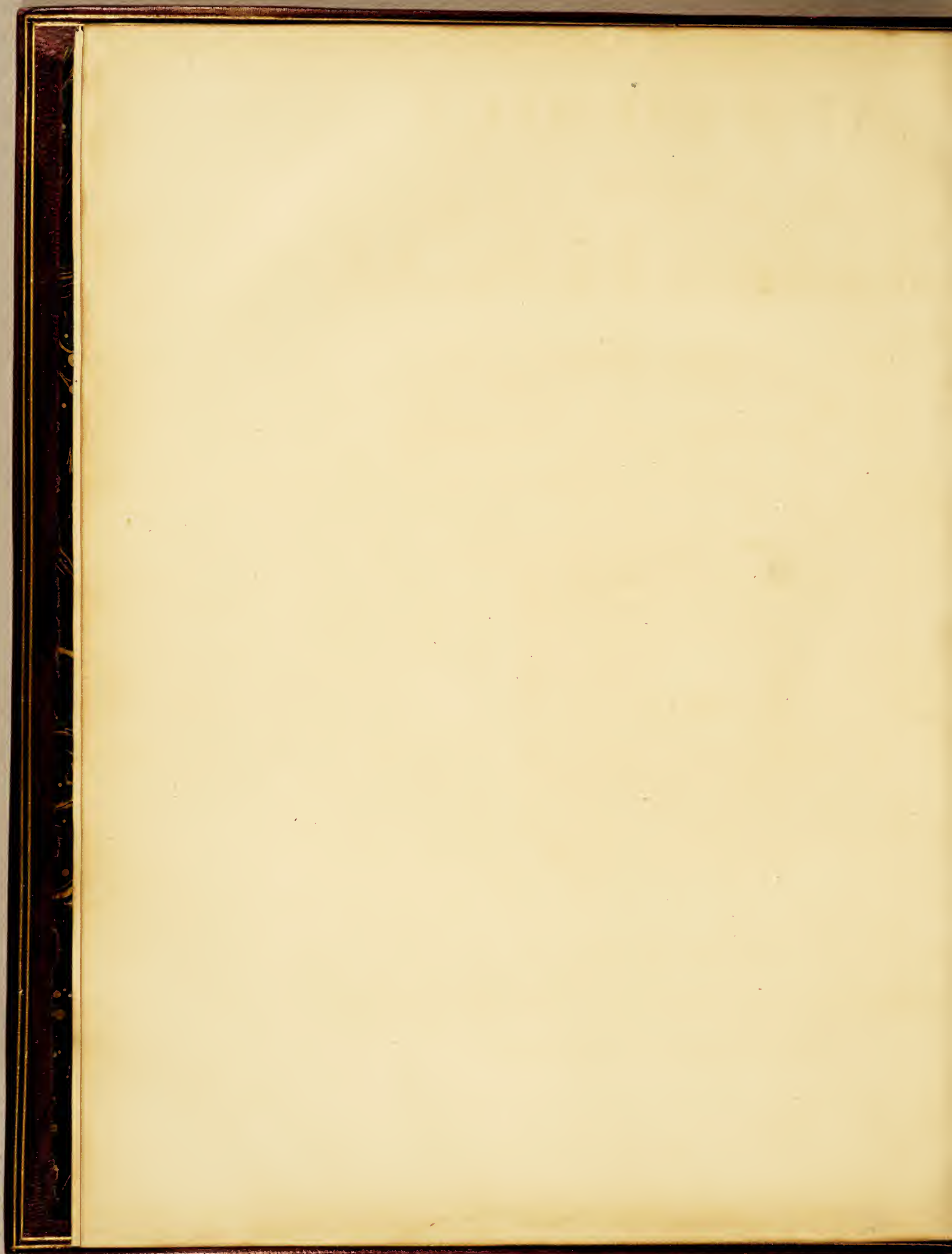
John Carter Brown.

BOUND BY CECIL & LARKINS

81

FOR E.W. STIRRS

45
50
AEN-SPRAECK

aen den

Getrouwen Hollander,

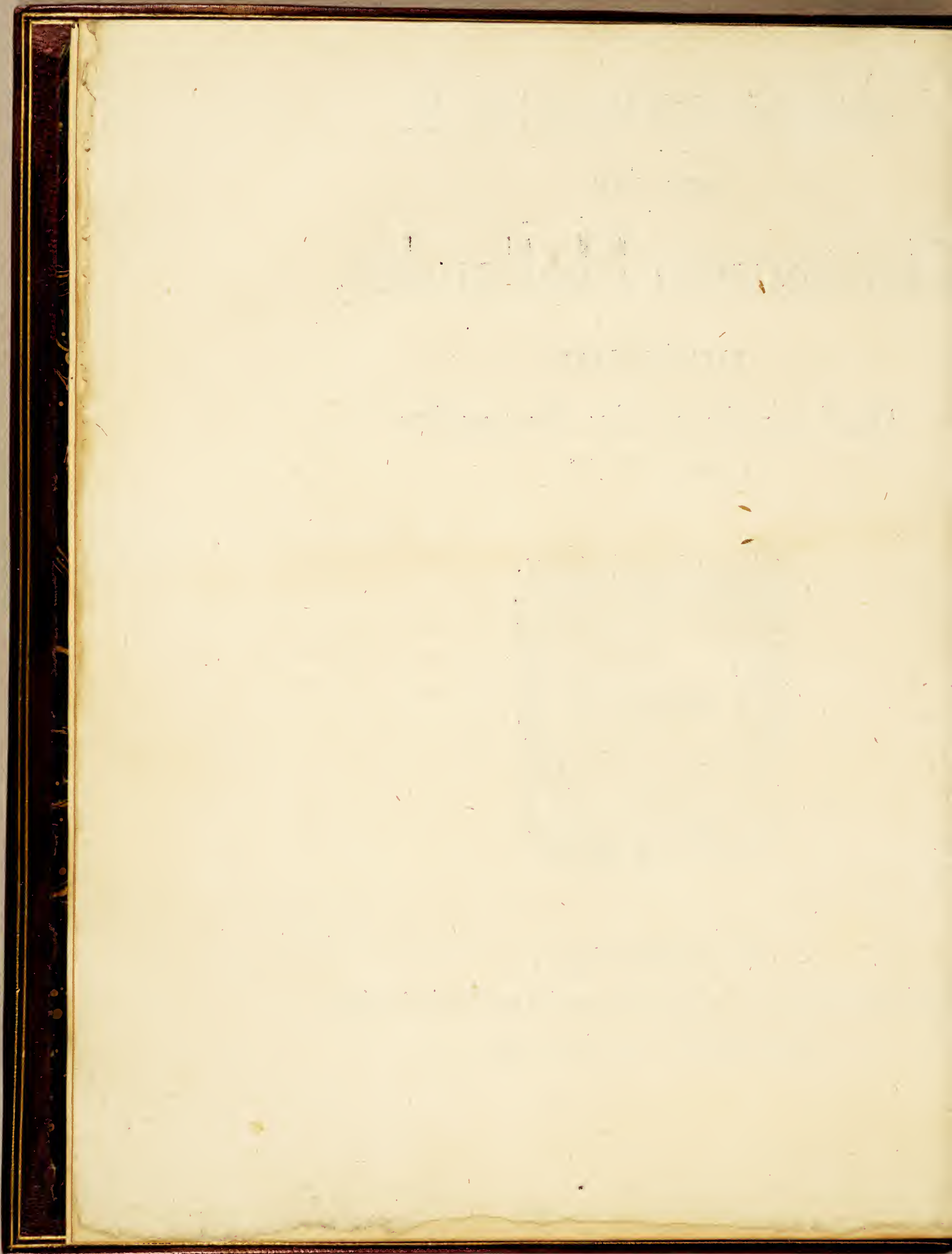
NOPENDE

De Proceduren der Portugesen
in BRASILL.

In 'sGraven-Hage,

Gedruckt by ISAAC BURGHORN Boeck-drucker,
op't Delfsche Wage-Veer, 1645.

56
JOHN CARTER BROWN

Trouwen Hollander.

oyt en is men meer verset, dan als schade en schimp yemandt te gelijk over-komen: noyt heeft men tastelijker redenen van ongedult: Boven alles treft het, wanneer niet alleen boven ende buyten verwachten sulx bejegent, maer sonderlingen oock onverdient. Sulcke slagen moeten smerten, selfs aen den ongevoeligen. Geluckigh ende wel zijn sy daer aen, die daer door, ende daer uyt geleert werdende, het vergif in een heylsaem tegen-gift weten te bekeeren.

West-Indien is langh geweest het Voor-landt van u beste hoop: De *West-Indischen* handel niet te bevorderen, heeft velen ghescheenen even veel te zijn als of men het met het Vader-landt niet wel en meende. *Castiliens* hart-ader was *West-Indien*; die af-gestooten, oordeelde men een oorlogs-eynd' te sullen hebben.

Is het noch alsoo? Of is daer zedert eene soodanighe veranderinge gevallen, dat daer door onse herffenen wervel-sieck gemaect, en in het averrechts gebracht zijn? Ick vertrouwe neen, en gelijk ick het vertrouwe, soo wil ick, ende moet het met eenen oock vast stellen, sulcx geenfins te zijn. Daer en ontbreken ons nu ter tijdt gheene goede inborsten om te handhaven 'tgeen eens ten besten van ons lieve Vaderlandt begrepen, ende rypelijck vast ghestelt zijnde, zegen aen het selve, ende daer-en-boven vastigheyt ende klem aen desselfs soo wel hoogst-loflijcke als hoogst-gezegende Regeeringe noch dagelijcks geeft. Wat is daer dan overigh, mocht ghy vragen: 'k sal't met een woordt seggen, *Trouw zijnde, niet te vertrouwen.*

Weynigh jaren geleden is *Portugal*, soo het scheen, *Castilien* af-ghevallen, den af-breuck van ons doodt-ende erf-vyant hebben wy gaern aen-ghenomen tot voordeel. Maer seght doch, is het al gout gheweest 'tgunt doemaels in de ooghen was flickerende? wat winst is daer door ons toe-gebracht? wat schade aen den Vyandt? Heeft hy wel oyt de pijn waert geacht te zijn een voet daeromme te versetten? Het en is u, ô mijn goede Lands-man tot noch toe niet gebleken. Men laete het waerachtigh ende wesentlijck zijn ter zijde; heeft hy wel den schijn gemaect? men moet bekennen Neen. Waerom dit? Is *Portugal* dan niet groot?

groot? Is't niet machtigh? Is't niet wel ghelegen?
Of is het nu niet meerder ofte niet langher een saeck
van een quaet gevolg, dat een Knecht tegens sijn Heer
den voet dwers set; dat een Onderdaen sich teghens
sijn Over-hoofst kantet ende opwerpt, dat hy eer, eed,
trou, dienst en plicht vertrappt en vertreedt? Anderen
in boosdadige wederspannigheden voort te gaen, ende
van quaet tot erger een open baen te maecken, is dat
voort-aen in *Spanjen* niet met al? Lieve *Hollander*, ghy
en ick weten beter. Doe het *Huys van Bourgondien* sij-
ne lenden wat te veel wilde reken, hebben u ende
myne Voor-ouders wel gheleert, dat ghestoorde Hee-
ren niet en vergeven, ende als sy al vergheven, dat sy
niet en vergeten. Maer wat scheelt dit al. De Heeren
van het *Huys van Borgondien*, schoon machtigh ende
hoogh, schoon soo wel ontsien als ontsichlijck, en
waeren evenwel niet anders als *Graven* van het Lant,
dat is, sy waren *Rectores Senatus sed regnantis*, wel voor-
treffijck in aensienlijckheydt van ten besten te raden,
oock in eer, hooghe achtbaerheyt ende ontsich, maer
dit alles buyten dwingens macht. Hier in het tegen-
deel is den Vorst van *Castilien* Erf-heer van *Portugal*,
Erf-meester van de *Portugesen*; soo hy wil, sijn swaert
is de maet van sijn recht, ende is sulx voor desen t'sij-
nen oplicht soo wel gheweest, als het tegenwoordig-
lijck is, ende t'allen tyde tot sijn wel-ghevallen kan

zijn. Niemandt van al dat tot *Portugal* behoort, en vermagh, of nae Godlijcke of Wereldtlijke rechten tegens hem te seggen, wat doet ghy? of qualijck doet ghy. Jae hy vermagh met vol recht de *Portugesen* onder sijn Heerschappy weder te brengen, ende dat noch min nochte meer, als de *Romeynen* hare vry-gemaecte Slaven ende Lijf-eygenen vermochten in voorval van ondanckbaerheyt uyt eenen vryen toestant in voorige slavernye te betrecken. *Portugal* en is soo lang aen de Kroon van *Castilien* niet verheelt gheweest, ofte men weet sich noch wel in ghedachten te erinnern, wat kosten, wat moeyten den Koningh ghedaen heeft om 't selve voor hem, ende voor sijn hebbend' recht, te verskeren. My en lust niet veel woorden den hals te breken, men sie maer alleen 'tgunt die van *Catalogne* by desen voor gevallen hebben laten drucken: men sie de eygene schriften der *Portugesen*: Soo veel is 'eraf, dat hy die des heele Werelds heerschinghe met hoop en betrachtigh nu al over langh in-geslockt heeft gehad, om geen Rijck te bemachtigen, soo veel gedaen heeft als om 't Rijck van *Portugal*. Waer komt dese schielijcke stilte nu van daen? Waer van daen komt het, dat men voor eygen, ende selfs noch met goede oogen sulcken af-tarningh van Rijcken kan sien? Gewisselijck den grontslag is bedrogh: ende 't bedrogh is op ons aangewent; Doe *Zopyrus* sich selven neus en ooren

ooren af-gefneden hadde, ende aen 't lichaem mishandelt, en uyt-gejaegt was (soo het schein) van *Darius*, kosten de *Babilonijs* gheen trouwer Overste, noch machtiger Vyandt tegens *Darius* setten; maer sy bekosten het duyr, *Zopyrus* verriet haer, ende leverden se in haer Vyands hant: *Tarquinius* soo hy van sijn Vader ontvlucht zijnde, den *Gabynen* schein als van den Hemel teghens den *Romeynen* toe-ghesonden te zijn, liet daerom niet het selve Volck in de macht van de *Romeynen*, sonder slaghe of stoot, verradelijck te doen vervallen. Dat doemael geschiet is, kan nu geschieden.

d' Eygen wegh dien Cyrus tradt

Was het padt

Van den grooten Alexander.

Daer nae gingh hem Cæsar in.

Cæsars sin

Komt haest weder in een ander.

Ende wie seydt dat het niet al-bereyds geschiet en is? d'Af-val van *Portugal* is geweest gelijk als in een ooghenblick, even ten selven tijd' als de *Oost-Indische* handelinge, soo in wapenen, als alderhande gevoeglijke behulp-middelen sulx was gesegent, dat, menschelijcker wijs, en *Portugal* en *Castilien* gheen ander Voor-landt haer in te beelden en hadden, dan dat sy ontwijffelbaer uyt het vaer-water moesten. Dien af-val

val heeft ten eersten dat treffelijcke Lichaem hier te
 Lande ghestut in sijn voort-gangh, ende sulx nae des-
 selfs wel-standt onder vredelijcken schijn gedongen,
 dat het met openbaer geweld noyt gevaerlijcker aen-
 getaft en is gheweest. Dat men verder, ende gaende
 buyten dat lichaem, eens verneme, eens hoore hoe
 wel dat onse Soldaten ende Bevel-hebberen in *Portu-
gal* onthaelte zijn geweest, hoe onderhouden, hoe ghe-
 loont. Dat men eens sie met wat goede trouwe dat
 men in *Ceylon* het gesach ende hoogst gebiet, selfs den
 staet van den Lande heeft met op-geraapte schijn-re-
 denen willen af-knevelen; wat dat men hier niet en
 heeft weten te versieren, om dat het te verre was om
 daer naer te vraghen. Dat men eens sie wat men ons
 niet en heeft gesocht voor waerheyt in de handt te ste-
 ken, ende dat niet alleen door die, maer voorts oock
 door diergelijcke gesochte oorsaken. Dat men eens
 sie hoe men getracht heeft alles in geduyrige onrust en
 verwarringhe te houden; omme houdende, met eenen
 stoffe ende toe-stel te hebben, om soo te moghen kla-
 ghen, ende vervolgens om daer nae alles te doen wat
 men maer soude derven bedencken. Dit selve bevint-
 me dat hun alreede een vertrouwen heeft gegeven, dat
 de ghemoederen der hoogste Machten eens dooreen
 voor-oordeel ingenomen zijnde, niemant tegens haer
 gehoort, ofte anders als met quade sake sich bemoe-
 ende,

ende, tot verantwoordinge sal kunnen geraken, ja dat zelfs sy al Meester sullen zijn, eer men tot eenigh ghehoor ofte verhoor sal kunnen komen. Soo yemandt meynt dat de *Portugesen* oprecht ende ter goeder trouwe in dese sake gaen, die, gelove ick, dat weynig weer hoe veel *Jesuiten Portugal* alleen uyt-levert, ende hem dat onbekent moet zijn, dat de *Portugesen*, die van haer eygen aert tot den uytterlijckē schijn van Gods-dienst hellen, door dye uytgepoederde Duyvels Trauwanten soo veel, jae meer als yemant ter Werelt, geleyt ende om-gevoert werden. Het eerste, dat sy van die *Schoolmeesters* leeren, is geen woort, noch trouw, noch eedt te houden, aen den sulcken die ons gelijk zijn; dat is, dien het betrachten van een waren, oprechten, suyveren Godsdienst, by hen luyden voor *Ketters* doet uyt-schelden. Schijn van woort, van trouw, van eer ende eeds betrachtingh, met volle mudden, jae met heele schuyren, toe te meten, is by hun-luyden daghelijcks broodt, geen gewoonte, maer in-geboren aert, gheen toe-val, maer een ende eygen-sielighe wesentheydt. Wilt ghy dat ick, *Hollander*, aen een *Hollander*, op sijn *Hollandsch* spreeck? ick ben daer overboodig toe, oock mede bereyt voet by stuck te setten, ende so men mijn naem vraegt, die te segghen; soo men naer bewijs soeckt, te wijfen waer het te vinden is. Dit segge ick, ende is waer, dat in de laetste swarigheyt, die ons in

West-Indyen bejement is (Godt geve dat het maer swa-
righeyt, en geen doot-steek en zy) de *Jesuiten* haer deel
hebben gehad, de voorste zijn geweest, nevens de *Be-
nedictinen*, *Carmeliten* ende *Franciscanen*. Wat had die ge-
schoren hoop daer in te doen, als't niet en was om dat
het dé aert van het volck is? 'Tis wel een oude klacht
dat *Aaron* gaerne sijn voeten in *Mosis* schoenen wil
steken, maer alle ding heeft sijn heylsame bepalingen.
Hier in kan men den anderen sulcx het hoofd binden,
dat elck binnen sijn ban blijft, ende sich daer binnen
erhoudende, met eenen de Vrede ende de Gerechtig-
heyt den anderen kussen ende omhelsen. In schelm-
stucken, verraden ende bloet-baden, Gods-dienst te
mengen, was noyt goddelijck, noch aen Gods volck
dienstigh, of voor Gods dienaers vougende. Echter
is het soo geweest. De *Jesuyten*, *Benedictinen*, *Carmeli-
ten* ende *Franciscanen* hebben sulcx gedaen. Wilt ghy
een toetssteen hebben, ick false u by setten. Den Gou-
verneur van de *Bahia de todos los Santos* beroept hem op
haer advijs. Heeft den Konink van *Portugal* de macht
om den Gouverneur van de *Bahie* te straffen, na dat hy
sels aen sijn Koninck sulx dat bekend gemaect, ende
deser sijne Priesteren advijs overgesonden heeft: voor-
waer ghy mocht niet lievers wenschen. Was het niet
Paus *Alexander*, die seyde, dat hy liever den machtig-
sten Vorst van Christenrijk tot Vyant wilde maken
dan

dan een *Jacobijner Monick*? My dunckt jae, ende doe ick een Kindt was, heb ick het eens in de *Gedenckwaerdige Spreucken* van *Wilhelmus Baudartius* gelezen; doch so ick't qualick onthouden hebbe, ick weet dat wel, dat veel, geen slechte Luyden, meenen dat den *Paus* ghe-lijck hadt. Hier zijn vier heele benden: dat is, keur van Wolven, de beste en deugt niet. Ick gae slecht en recht, en gy kunt oock sonder omwegen en kromme sprongen wel een kort, goet, slecht en recht besluyt maken. 'Tgeen ick wil seggen en is niet anders als dat ick van den eersten aen vanck aen altyt geloofd heb, en alsnoch gelove, dat *Portugal* en *Spanjen* het met den anderen eens zijn, dat sy onder een deck leggen; en sonderlinge, dat dit eygen jeghenwoordige der *Portugesen* opset, bedrijf, ende deselfs uytwerken, in een traßche leyt van een *Jesuyts* metsel-werck. Soo ick hier in ongelijck heb, het kan zijn; maer oock soo kan het eerder geseyt werden dat ick ongelijck soude hebben, als het gelooflijck is. Genomen schoon, ick hadde ongelijck inder daer, dese verraed en schelm-stucken, die *Portugal* nu opwerpt, en laten niet toe, dat men my ongelijck soude kunnen gheven. Wie is daer, ô goede Patriot! die niet in *Brasil*, of sijn eygen, ofte der sijnen goet of bloet en heeft? Ick set het goet aen een zijde, ons aller eygen bloet, dat wy daer hebben, dat daer nu soo lang in doods gevaer is; roept het niet, ende ten

B 2

hemel-

hemelwaert, ende aen ons? en aen d'hoogste Machten van ons lieve Vaderlant door ons? Ick heb dan gelijk of ongelijk, dit seg ick, en (ick weetet) gy segtet met my, dat dit oordeel en gevoelen niemant, of u, of mijns gelijk, qualick afgenomen kan werden. *Dat een Muys noyt geen rust in des Katten oor en heeft*, is een out Hollands woort. Het toefien, het op ons hoede te wesen, staet ons oock vry. De uwen, ende de mijnen, hebben ook wel so veel goets en bloets daer voor so gelaten als gewaegt, dat wy Aterlingen van ons eygen selfs souden zijn, ende onse cygene soo dier gekochte Vryheyt onwaerdigh wesen, als wy het *Spaensch gebroet* niet haten en souden, ick late staen, dat wy niet en souden vermogen voor op't alder-hoogst verdacht te houden, al dat by of ontrent *Spanjen* komt. Voorts seg ik, dat het gunt van dese *Leer-meesters* tegens ons aengenomen is, is geweest dit hoofdstuck, dat *sonder des Konings woort te breken, men onse ontrouwe Verradersche Onderfaten, teghens ons hare Wettige Overheeren bystant heeft kunnen doen*. Die desen grontslag geleyt hebben, zijn geweest die Luyden die ick nu ghespelt hebbe, ende onder dien de *Jesuiten* de voornaemste: Vraegt gy op wat gronden? Eerst, om dat sy't met *Spanjen* eens zijn; ten tweeden, uyt haet van onsen Godsdienst. Wilt gy bewijs? al ree Man. Dat *Hollandt*, ende voorts 'tvereenigde *Nederlant*, den *Spaenschen Tyran* in het westen ingevallen is, en is niet anders geschiet, als met vol recht; dat hy gewonnen heeft

heeft, heeft hy immers met vol recht gewonnen; dat hy, gewonnen hebbende, als nu besit en behoudt, dat besit en behoud hy met even vol recht. Dit is wereltkundig, en 'tblijkt so wel met alle rechten, als 't met onse gerechtige wapenen wert verdedigt. Wat heeft *Portugal*, als 't ons bontgenoot, verwant, en vrient wil zijn, hierin te seggen? immer so lang het *Spanjens* vyant wil zijn? Derft *Spanjen* wat; wy setten recht tegen geweld: *Portugal* moet swygen: ende niemant die desen Staet wel toegedaen wil zijn, kan sich hier inlaten tot voorspraek of voorstant van *Portugal*. Hoe ist dan mogelijk dat de *Brasilsche Verraders* ondersaten kunnen wesen van *Portugal*, so lang wy Meesters in die oordē zijn, so lang sy selfs onder onse macht, en oock onder onse schut en scherm staen? Hoe ver den eenen *Koningh* oft *Hoogste Macht* sich des anders Onderdanen bemoeyen magh, sal ick aen sijnen oort laten staen, en blijven op sijn waerde en onwaerde; inder daer het sulx is, dat *Portugal* ons Vrient wil zijn, daer hy ons erkendt voor 'tgunt wy zijn, dat is voor vrye Volcken, daer hy aen ons soodanige besendingen doet, als men niet als aen *gekroonde Hoofdē*, en aen *vrye Volcken* gewoon is te doen, en oock niet anders gedaen en kunnen werden; waarom wil hy onse Ondersten voor de sijne nemen, en onse eygene Landsten, die immers sijne Ondersten niet en zijn, die *Verraders* ten gevalle verwurgen en vermoorden? ja ('tis geschiet, men kan't niet loochenen

nen) waerom verwurght, waerom vermoordt hyse? waerom maect hyse tot slaven? Doe *Portugal* hier onse vriendschap, op 'tvoor-geven van sijn afval, quam bedelen, doe wist het wel wat voort-gang onse wapenen in *Brasil* gedaen hadden: 'twas hun niet onbewust wat besit wy aldaer hadden bekomen. Daer en is sedert, immers in *Fernambucq* geë veranderinge voor gevallen. Hadmen het hart gehad doe te dromen, dat ons eygen overvinst, ons eygen volck, ons eygen lant en sandt, 't onse niet en was, had men het maer door een schaduw derven laten blijken, dat men oordeelde, datmē ons door verraet, roof, en moort daer uyt mocht jagen, en dat dat dan noch met recht, naer gemoet, en uytwyfens goede gewisse; souden wy die slang wel in onsen boesem hebben laten inkruypen? Dit evenwel siet gy, *Hollander*, dat geschiet, en met eenen soo gy niet willens en wetens blint wilt zijn, dattet geschiet om dat *Portugal* met *Spanjen* onder een deck leyt. Soo sulx niet en was, soo en konde, sonder dat, het bestaen van *Portugal* niet anders zijn als onrechtmatig, als geweltdadich, en inhalend' van eens anders verkregen, hebbend, ende met wel hergebrachte middelen wettigh behouden recht. Maer wil *Portugal*, met, ende nevens *Spanjen*, eens vooral, sijn aental op ons ende op het onse hebben, wil het oock 'tselve even alleens behouden, wil het verstaen, dat hem sulck een recht nochte aental

tal (sonderlinge ons ten opfichte) niet weerloos gemaect en kan werden by ons ofte den onsen, so moet immers dit mom-aensicht af, en *Portugal* is *Spanjen*, *Spanjen* is *Portugal*. Met soo goet recht als wy *Spanjen* voor ons doot en erf-vyant houden, ende den oorloch aen doen, met het selve recht hebben wy de *Portugesen* voor even deselve luyden te houden. Dit onderscheyt is daer evenwel, dat Verraderye swaerder is als openbare Vyantschap. Swaerder wert het genomen ende oock gestraft, dat men yemandt met venijn als met gewelt ombrengt. U, mijn goede Landsman, weet ick, is in't hart ende den mont besturven het oude Hollandsche woort

Ter Werelt geen arger venijn,

Dan vrient te thoonen, en vyant te zijn.

En daerom geloof ick met eenen wel, dat men u desent'halven de ooren niet warm behoeft te maecken. Dat de *Jesuite*, die afvliegers van *Spanjen* zijn, en selfs al de *Roomsgesinden* eerder te kort souden doen, als sy *Spanjen* niet en souden behulpzaam wesen, hier inne uyt haet tot onsen godsdienst gedreven en gewickelt zijn, behoeft ick niet te seggen; sy selfs houden dit voor een tack aen haer kroon. Maer dat de kunsten die hier in gepleegt zijn, *Jesuitsche* trecken zijn, dat weet den gemeenen man niet, en u, ô goeden *Hollander*, is daer aen gelegen dat gy het weet. Als gy heel *VWest-Indien* (des
Godt

Godt verhoede) quijt sult zijn, dan sal het een toeval wesen, op't beste genomen; nu selfs, komt men wel daer toe, dat men seyt, dat het u eygen volks schult is, die niet wel met de *Brasilianen* geleeft en hebben: maer dan sal het een rechtvaerdige straf zijn: dan sal't ongepronckt werden voor een slag uyt den Hemel: niemant sal het hebben gedaen als Godt alleen: zijnder misverstanden by ons geweest, 'tsullen schelm-stucken zijn: heeft men Verraders gestraft, 'tsal tyrannye zijn. Hoe het gaet, den Koninck van *Portugal*, als goet Vrient, als trou Bond-genoot, als wel geneygt tot den gemeenen welstant, die en sal sich daer niet mede bemoeyt hebben: hy sal het sich niet hebben aen-getogen: hy en sal sijn volck, sijn geweld, sijn oorlog ofte vaer-tuygh daer toe niet hebben misbruyckt, of laten misbruycken: ende als men hier mette handen in't hayr sal zijn, dan sal hy ons de goede lijdtfaemheyt doen in-preken, en mogelijk voor doen houden, dat men den aert van uyt-heemsche Landen en Volcken niet altijd evenwel kennen, ende mitsdien niet altijd met even goet beleydt stieren ende regeren kan. Hier op is't aengeleyt, en op dese spille draeyt het gantsche werck. De *Jesuiten* hebbē den Konink wijs gemaekt, dat hy dit kan doen: dat is, dat hy kan dese Verraders, die sy, t'onrecht opgeven voordes Konings Onderdanen, teghens ons, by-staen, sonder sijn Konincklijck woort

woort te breken. Ten blijft hier niet by: sy kleynſen des Konings be-êedigt woort, en geven voor, dat het tot ſodanigen geval, als ſy in deſen voorgeven te zijn, ſich niet uyt en ſtrekt; ſy komen al verder. God gave, *Hollander*, dat dit lieve advijs, waer op den *Gouverneur* van de *Bahie de todos los Santos* ſich beroept, voor den dagh quam; ghy ſoudt het ſelf ſien, ende de Dienaers des Goddelijcken Woords ſouden vry andere ſtoffe hebben, als tot noch toe, omme de goede eenvoudige Gemeente, voor deſe, ende diergelijcke, val-ſtricken, ende moordt-kuylen, te waerſchouwen. Dit is niet genoegh: den Koningh in-geleydt, het werck aen-gevoert zijnde, moeten wy oock in ſlaep gevviegt, en dan met het Net bevvorpen vverden, ende voorts vermoordt. Den *Gouverneur* van de *Bahia* komt onſe te hulpe met ſijn macht, ende dat om de *Rebellen* te helpen dwingen. Let op't woort *Rebellen*: dit raeckt u, ende is dit eyghentlijcken den angel van het *Ieſuſtſch* vergift. Als al ons Volk in *Brasíl* vermoort en omgebracht ſal zijn door de *Portugeſen*, dan ſullen de *Rebellen* by haer gedwongen zijn. Getrouwen *Hollander*, wy zijn't die de *Ieſuiten*, die de *Spanjaerts*, die de *Portugeſen* voor *Rebellen* houden; om ons den hals te breken, kunnen ſy ſich evenwel veynſen, ende dat met een goede ſchijn, met een waer woort, dat ſy ons komen helpen, ende haer macht aenwenden om ons *Rebellen* te dempen. Laten wy haer in, wy zijn vermeestert: ſeggen

C

wy

wy haer hulp af, sy hebbē in goede schijn wel gedaen, wy zijn ondankbaer dat wy so goede bystant verwerven. Het eenige dat daer over is, en is niet anders, dan dat niet de onsen sullen kunnen klagen, als sy hun de strot afgesneen sullen hebben. Dattet waer is'tgunt ik seg, kunt gy uyt'tvolgende sien. *Eerst*, de Verraders, waer over dit gevaerlik werk ontstaen is, zijn de gene die hier selfs geseyt werden Onderdanē te zijn van dē *Koning*, immers Ingeboortelingen van't Rijck, gelijk sy die heten *Naturales* en *Vasallen*. Als wy dan die straffen willen wegens haer verraderye, en andere gepleegde boosdadē, wat doen wy anders, dan dat wy ons verlopen tegen des *Konings* Onderdanen, Ingeboortelingen, *Naturales* en *Vasallen*? sonderlinge wanneer die Koninklijke macht gebruyckt heeft te vverden om sulcx te keeren en te weren. Hier uyt kunt ghy selfs, en by u selfen wel verstaen, dat, als de geestelijcke, politijcke, militaire Raet eenhelliglick, eenstemmiglick, en sonder yemants inspraek of contradictie sulx verstaet, gelijk als het geschiet is, dat den *Koning* van *Portugal* aen onse geïnteresseerde geen satisfactie geven kan, of hy moet al de geestelijcke, al de politijcke, al de militaire Raden in't ongelijck stellen, strafbaer verklaren, selfs straffen, of aen ons, op genade en ongenade, ten straffe overleveren. *Ten tweeden*, so is dit al lang van te voren op-geset geweest; want die macht die men nu wilde ghebruycken om ons de keel af te snyen op't *Recif*, die
was

was al tegen ons opeen andere oort vaerdig gemaekt. Wilje bewijs? Ick seg dat het een Macht was die nae *Angola* geschikt was. En als ick dit seg, spreek ick met kennis, jae soodanige kennis, die het in der *Portugesen* macht niet en is van onwaerheyt t' overtuygē, die men den *Gouverneur* vande *Bahia* in sijn aensicht soude kunnen staende houden, ten ware (gelijk tegens ons trouwlooslijck) hy ook tegens sijn eygen bescheyden wilde sich versetten, ende sijn eygen Rapporten logenachtig maken. Als den *Koning van Portugal* ons met soo veel Schepen wil bestoken in *Angola*, kan hy dan wel ons trou Vrient en Bontgenoot blijven? Of gheschiet dit al sonder last van den *Koning*? Als *Konings* Vloot, die het op *Angola* gemunt hadde, van daer af-gewent, ende tegen 't *Recif* aen-gestuyrt wert, kan sulcx oock al sonder voorweten van den *Koningh* zijn? of kan sulcx in't vermoghen zijn van den *Gouverneur*, op sijn eyghen houtje, soo men seyt? Men lese alle Jaer-boecken, alle Historien van de gantsche Werelt deur; men onderfoeke alle de Lands-stant-rakende rechten, noyt en had een simpel *Gouverneur*, en die maer een enkelen oort des Rijcx te bewaren gegeven was, sulck een recht of macht uyt sijn eygen hooft: noyt sou hy het derven onderstaen, sonder daer toe uyt-druckelijck en voordachtiglijck van sijn Heeren Meester gelaft te zijn: of dede hy 't, hy maekte sich selver schuldig aen de hoogste Machts-schenderye inden alderhoogsten trap, ende

als soodanigh strafbaer. Ende noch wil men u wijs maken, goeden *Hollander*, dat *Don Juan den vierden* hier niet van gheweten en soude hebben. Ick sal verder gaen: Doe wy onse Gedeputeerdens, *Balthasar vande Voorden*, ende den Verrader *Dirck van Hoogstraten*, naer de *Bahie* sonden, om te sien of men daer vrient of vyantschap hadde te wachten: Hoe zijn sy gehandelt gheweest? als Vrienden, of als Vyanden? Laet de Brieven, die hier te Lande sprekende, ende in handen zijn, na gesien werden, men sal vinden, dat men noyt geen Verspieders erger en heeft bejegend: Ick beroep my op de Brieven die ick gesien hebbe, ende *Balthasar vande Voorden* is selfs tegenwoordigh hier te Lande, laet men sijn E: hier op hooren. Ik sal noch meer seggen: Doe ter tijt, doe men hun luyden so qualijck bejegend, so hadde men het geschut, dat vaerdig in de Schepen lagh, in-getrocken, om dat sy het niet sien en souden, ende in geen bedencken gebracht werden. Dit, segge ick, is bevvijsslijck mede uyt de Brieven daer van zijnde, ende kan dadelijck, met het verhooren, als vorens bevonden vverden. Ick voege daer noch by, dat uyt verscheyde Brieven, die in handen zijn, blijcken kan, dat daer op onse een aenflagh is gevveest, met een scherp verbodt ende bevel van den Gouverneur, dat men daer van niet reppen, nochte niet roeren, en soude, om dat men ons niet soude doen opvvaken. Van gelijcken vough ick daer by, dat men bevvijssen kan,
dat

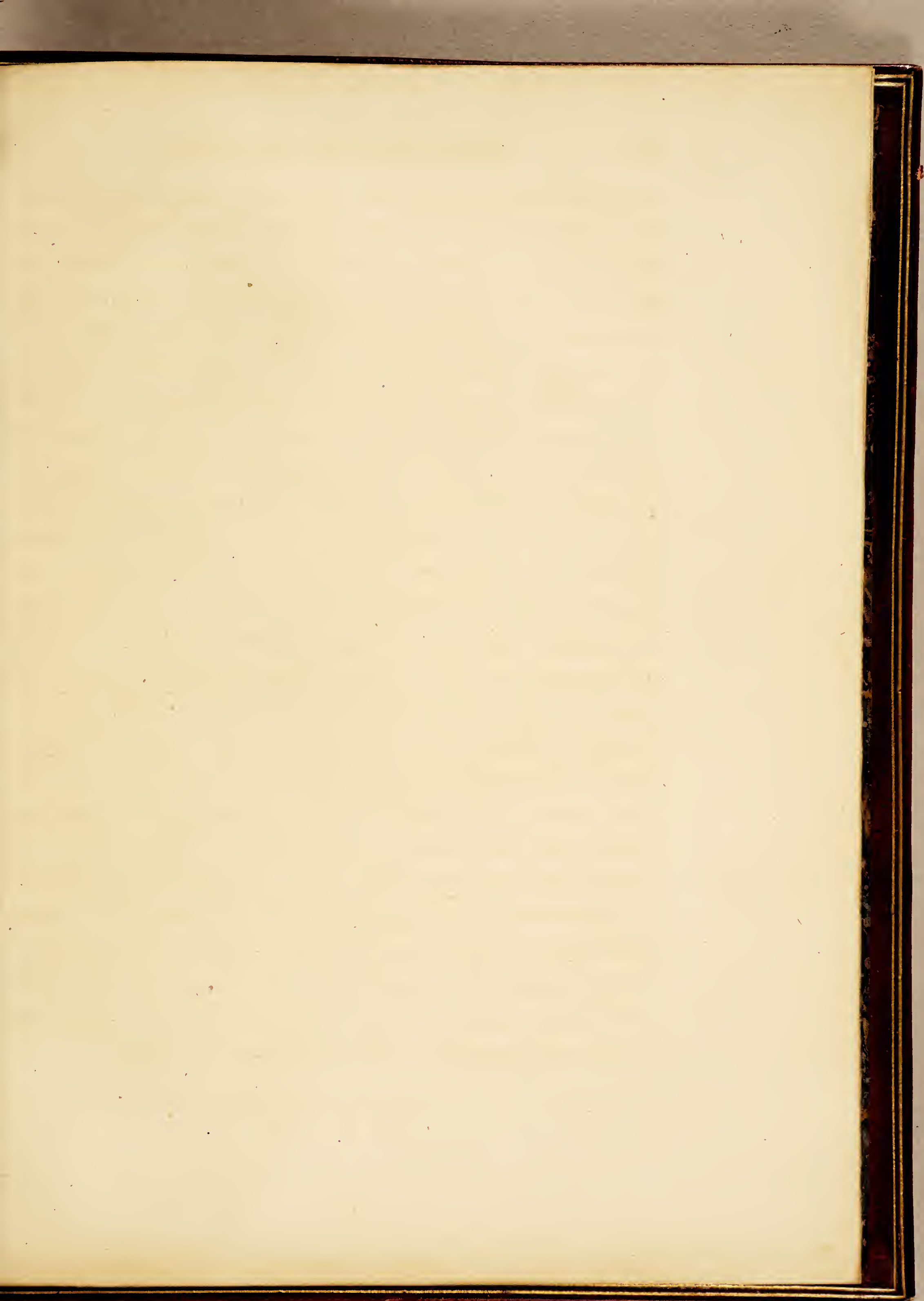
dat den Gouverneur van de *Bahie* die last aen *Hieronimo Serrando de Parayva* gegeven heeft, dat hy de Brieven. die hy hadt, niet over geven en soude, dan als hy eerst en altoorens sijn volck gelandet soude hebben. *Hieronimo Serrando de Parayva* is gevanckelijck door den Admirael *Lichthart* op-gebracht: Daer is den draet, het klouwn sal, en moet, vvel volgen. Van dubbel-sinnige, ende ten tweeen eynde ghebruyckelijcke Brieven der *Portugesen*, en wil ick u niet gewagen: Ick en steek my niet in yet, dat van anders als ten volle, ende over, en meer als ten volle, waer ende waerachtigh te zijn, bedenckelijck kan wesen. Nu, wat is't, Lands-man, dat men hier tegen heeft? Eerst, dat den Gouverneur van de *Bahie* hem heeft als Middelaer tusschen sijn *Landsluyden*, ende ons, sijne *Bondgenoten*, willen setten. Brengt dit eens over een met het gunt ick naer onweder-spreeckelijcke waerheyt hier voren verhaelt heb. Ten anderen, dat wy sijn hulp versocht hebben. Dit sal hy sijn leven niet bewyfen. Ten derden, dat de *Rebellen* sijn hulp gesocht hebben. Wist hy dat sy *Rebellen* waren: Wist hy, dat wy sijn Meesters Vrienden ende *Bondgenoten* waren; met wat recht ofte macht heeft hy hare befendingen ofte schrijvens kunnen aennemen? Wat steeckt hy hem in onse Regieringhe? Met wat tytels, of goeden schijn? Laet hem sijn plaets bewaren; in't ons heeft hy niet te seggen. Dit is tegens aller Volckeren Recht, ende mitsdien soo is het

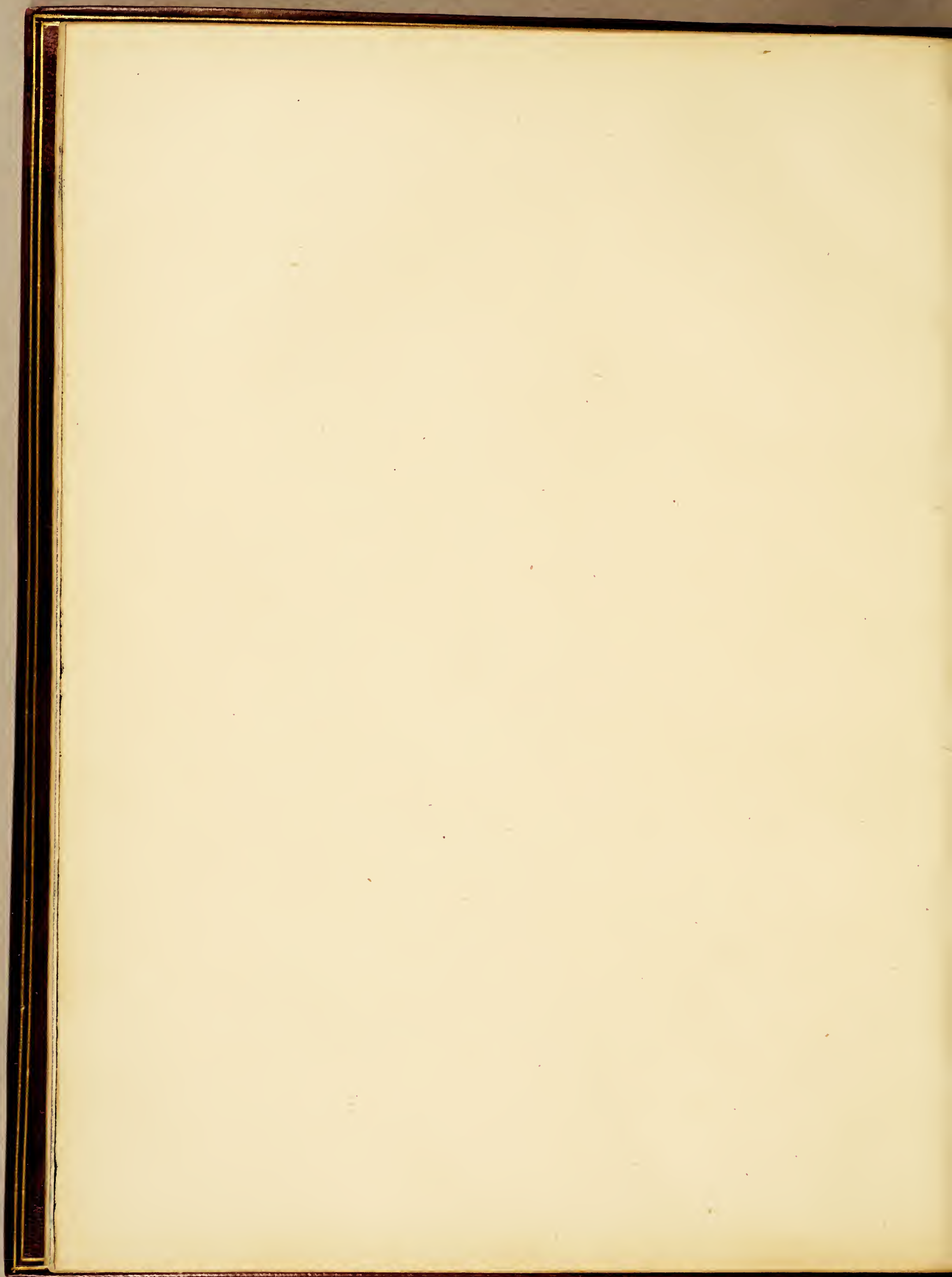
oock onverschoonbaer. Waer toe heeft elck Landt
sijn eygen Heeren, eygen Hoofden, eygene Justitie, so
dit vry magh staen, ende sonderlingh soo men het be-
drieglijck, ende met wapenen, ende onder schijn van
vrientschap en nabuyrlijke bystant vermag te doen?
Wanneer zijn wy in die voor-monderschap van *Portugal*
gesteld geweest, en hebben van hem beschermt
moeten werden, ghelijck de Vaderloose en Moeder-
loose minder-jaerige Wesen, beschermt werden van
hare Voogden ende Opsienders? So dit altemael niet
helpen en kan, soo komt men voort met twee andere
middelen. Eerst, dat den *Koningh* verboden heeft aen
den *Gouverneur* van de *Bahie* het Volck te gebruycken
tegens ons. Ende ten tweeden, dat, soo hy bevint dat
den *Gouverneur* mildaen heeft, dat hy hem sal straffen.
Maer dit vyge-bladt is al te smal. Wat heeft men niet
gedaen, selfs door gemeene Vrienden, ende Bondtge-
noten, ende derselvers Dienaers, om ons te doen ghe-
loven, dat aen de waerheyt van al dit werck van het
Portugeesche Verraet niet en was? Of soo daer yet aen
was, dat de *Kroone van Portugal* daer inne niet en was te
betrecken? Wat behoefden men, of dit, of desen gelijck
door anderen te doen verschoonen, te doen voor-ko-
men de quade indrucken, die men te rechte te nemen
heeft van soo leelijck een werck? Men sie den tijt aen
wanneer dit al geschiet is, men rekene na den tijt van
het verbod dat men nu te baen brengen wil: men sal
sien

sien dattet met de waerheyt niet bestaen kan. De aanbieding van den *Gouverneur* te willen doen straffen, is mede maer een decksel op een asijn-kan. Tusschen seggen en doen is een groot verschil. De saeck en leyt soo niet, dat den *Koning* dit kan aanbieden. Onsen *Admirael Lichthart* heeft een groot deel van sijn Vloot ghe-destruert, en gave Godt dat hyse heel vernielt hadde. Dit weet den *Koningh* wel: en oock wiste hy wel dat het sijne, ende over sulcx een Konincklijcke Vloot was; mer eenen wist den *Koningh*, datse uyt-ghesonden was uyt sijnen naem, uyt sijn beleydt, ende onder de Vlagghe ende Baniere van *Portugal*, door sijn *Gouverneur* van de voorz *Bahie*. Wy hebben die mogen vernielen, of niet. Hebben wy het mogen doen, soo is't gheen tijdt om te ondersoecken of den *Gouverneur* schult heeft, ofte niet. Als den *Koningh* buyten kennis, buyten toe-standt, buyten uyt-werck van desen handel was, soo hadd' hy ons den *Gouverneur* moeten toefenden, gebonden aen handen en aen voeten, om ons wille daer mede te doen. Dat niet doende, maer aanbiedende ondersoeck, en op 'tgunt waer in schult en misdaet bevonden soude wesen, justitie aanbiedende, doet den *Koningh* niet anders ten opzicht van den *Gouverneur* (soo't hem maer ernst is, 'twelck qualijck is om te geloven) dan dat hy den Haes by den trommel wil vanghen: ons ten opzicht, dat hy openbaerlijck den spot met ons drijft. Hebben wy het niet
mogen

moghen doen, waerom niet Konincklijck ghegaen, waerom, of ons, ofte sijne, ofte der sijner doen of laten verschoont; waerom gemeene Vrienden ende Bondgenoten (dit moeten de *Portugesen* selver weten of het waerachtig is of niet, ende soo sy't niet weten willen, soo sal men't haer wel laten sien) ghebeden om ten besten te spreken? Hoe heeft men ghesproken, ende sich aen-ghestelt in't stuck van *Angola*, van *S. Paulo de Loando*, van *S. Thome Marignano*, van *Punto de Gala*, ende in alle andere voor-vallen? Waerom onsen Admiraal niet geëyscht om met hem sijn wille te doen? Met een woort, *Hollander*, 'twerck stinckt. So daer yemant dit derf tegen-spreken, men sal hem over-tuygen, ende sijn teghen-spraeck in sijn hals doen haelen. Ghy, waeckt op, siet uyt u oogen. Voor al bidt den goeden Godt, dat hy sijn straffe afwende. Hier naest, bidt de hoogste Machten, dat daer rassche, machtige, genougsame hulpe toe gheschickt werde, ende dat in tijds, en dewijl daer noch macht, en hoop, en waerschiynelickheyt is van de onheylen te stutten. Van u selven, brengt daer toe 'tgunt ghy kunt of moogt van bystant. Een verraderschen Vyandt t'onder te brenghen, ende den kop te verpletteren, in soodanigen wettigen oorlogh, als der deser Landen is, is voor alle de Wereldt prijsfelijk, ende boven al goet *Hollandsch*. Godt zy met u, ende make uwe Vyanden te schande.

E Y N D E.

F645

A 251a

